

PRECIZĂRI PRIVIND SEMANTISMUL ȘI RĂSPÎNDIREA
TERITORIALĂ A UNOR CUVINTE LATINE DIN TERMINOLOGIA
VITICOLĂ : AUĂ, LAURUSCĂ, POAMĂ

DE
ION NUȚĂ

Unul dintre cele mai importante cuvinte în terminologia viticolă, moștenite din limba latină, este, fără îndoială, *auă* sau *auă* s.f. (< lat. *uva* „strugure“ : vezi *yoiva*, engad. *üya*, sard. *ua*, friul. *uve*, it., sp., pg. *uva* ; obwald. *licua* „Zäpfchen im Halse“ = omușor, engad. *üi* „Weinbere“ = boabă de strugure ; REW³ 9104 ; vezi și CDDE, DA, CIORANESCU. Diminutivul *zvăla* „Kleine Traube“ = strugurel, strugure mic, a căpătat în limbile romanice sensul „Zäpfchen im Halse“ = omușor. În română este atestat numai sensul primar „strugure“. Cuvântul a ieșit din circulație în cea mai mare parte a teritoriului dacoromân, fiind astăzi ceea ce se numește un element arhaic). Cuvântul latin apare în dacoromână (*ăuo*, *ăuă*, *ăuă*), în dialectul aromân (*auă*, *ăuă*) și în dialectul meglenoromân (*ăă*, *ăuă* *ăvă*) cu sensul „strugure“.

Primele atestări ale cuvântului se întâlnesc în dacoromână în textele rotacizante (*și sânge de auo bea viru*, PSALT. SCH., ed. I. Bianu, 492 ; ed. I. A. Candrea, 314/10 ; v. și DENSUSIANU, ILR, II, 67, 313 ; DA) iar apoi și în alte monumente de limbă ulterioare textelor maramureșene, dintre care amintim : *Cazaniile* lui Coresi din 1564 și 1580 (cf. DENSUSIANU, ILR, II, 359), *Psaltirea* lui Coresi din 1577 (*și sînge de auo bea vin*, ed. B. P. Hasdeu, 412/14 ; v. și GCR, I, 15/23 ; DENSUSIANU, ILR, 67, 313), PALIA (*la-va în vin veșmintul său și în singele aolei timbariul său*, ed. Viorica Pamfil, 1968, 174/13 ; v. și GCR, I, 37/7 ; DENSUSIANU, ILR, II, 96 ; DA), *Noul testament* (*și culege strugurii vici pământului : că s-au copt auo*, Apocalipse, capitolul XIV, 18—19, p. 314 ; v. și CCR, 100 ; DA), Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc* (*strugur de auo*, ed. Crețu, 768 ; v. și DA) ș.a.

Înregistrarea cuvântului *auă* în tipărituri apărute în toate provinciile decît Maramureșul (în Muntenia, de exemplu) a fost explicată prin influența textelor rotacizante (v. IVĂNESCU, *Elemente*, p. 25, care explică prezența substantivului *auo* în *Psaltirea* lui Coresi din 1577 prin influența acestor texte), dar nu trebuie exclusă nici posibilitatea circulației, chiar restrinse, a termenului latin în graiuri, de unde autorii tipăriturilor respective l-au putut cunoaște. În plus, termenul apare, în secolul al XVI-lea și în alte tipărituri (v. PALIA), așa că el putea proveni la Coresi, de exemplu, nu numai din Maramureș (v. GHETIE, *Începuturile*, p. 124).

În ceea ce privește întrebuintarea lui în limba vorbită, putem fi siguri că *auă* era răspîndit pe o arie mai largă în Maramureș (dovadă, prezența în textele rotacizante), Transilvania și Banat și mai puțin în celelate regiuni dacoromâne, unde a căpătat o întrebuintare mai mare fie în urma migrațiilor de peste munți (cf. IVĂNESCU, *Elemente*), fie, mai ales în Oltenia și Muntenia, datorită contactului cu populațiile din sudul Dunării, unde cuvântul, cu sensul din limba latină, se mai păstrează încă și astăzi : în arom. : *ăăă*, *ăăăă* (PAPAHAĞI, *Dicționar*, 242—243 ; un *arăpune di ăăăă* „un ciorchine de strugure“), megl. *ăă*, *ăuă*, *ăvă* (CAPIDAN, *Meglenoromânii*, III, 321 ; PAPAHAĞI, *Dicționar*, 243).

Într-o măsură mai mică putem accepta chiar și rolul tipăriturilor în ceea ce privește circulația cuvântului *auă*, măcar într-un cerc restrins de populație, cititori ai cărților religioase, deși, pentru o zonă mare a dacoromânei, termenii de bază încep să fie *strugur* (*e*), *strag* sau *poamă*.

Trebuie să admitem, de asemenea, ipoteza că *auă* a circulat în limbă concomitent cu *strugur* (*e*) (v. ambele forme în PALIA, 137/25, 27 ; 174/13) și că răspîndirea lui era legată,

poate, numai de anumite centre, unde cultivarea viței de vie constituia principala ocupație a locuitorilor.

Cu timpul, *auă*, cu sensul „strugure“, a început să fie cunoscut din ce în ce mai puțin (dovadă stă și faptul că în *Noul testament* cuvântul necesită explicații marginale : *ana* = *poama*, p. 314) și a mai apărut doar izolat, mai ales în construcții sintagmatice cu valoare de determinant pe lângă s.m. *strugur (e)* care are sensul de „ciorchine“ (*strugur de auă*, în *Lexiconul* lui Mardarie Cozianul. Pentru *strugure* = „ciorchine“, vezi și forma moldovenească de astăzi, *strugur (e) de poamă*). El a dispărut treptat, locul său fiind luat de *strugur (e)* (Muntenia, Oltenia, Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, sudul Dobrogei și, izolat, pe întreg teritoriul dacoromân), *poamă* (Moldova, nordul Dobrogei și nord-estul Transilvaniei) și *strug* (izolat, în nordul Moldovei).

S-a dezvoltat însă un sens nou al lat. *uva*, acela de „varietate de struguri“, înregistrat plină astăzi în localități din jud. Dolj, Olt și Teleorman. Cuvântul, cu sensul acesta, atestat de B. P. Hasdeu în 3 localități ale jud. Dolj (Calopăr : H V 97^v, Locusteni-Daneți : H V 293^v și Secui-Teasc : H V 433^v) și două ale jud. Teleorman (Năvodari-Seaca : H XIV 64^v și Voievoda-Furculești : H XIV 300^v) și de Nic. Densușianu (Secui-Dolj : D. ms. 4547, 108^v, Măgurele-Teleorman : D. ms. 4548, 251^v, Voievoda-Furculești—Teleorman : D. ms. 4548, 320^r) denumește o varietate de struguri cu boabele mici, dese, de culoare albă („ce se aseamănă cu cel alb, cu deosebire că boabele sînt mai mici și mult mai dese așezate pe ciorchin“ : Voievoda—Furculești—Teleorman) care se aseamănă cu *berbecelul* („sau cum i se zice în alte părți și *berbecel*, este un strugure cu boabele mărunte și dese“ : Năvodari—Seaca—Teleorman).

Cercetările efectuate de noi în aceste regiuni au scos la iveală existența cuvîntului încă în alte 15 localități ale județelor menționate (Dolj : Bîrca, Gingiova, Ostroveni, Radovan, Sadova, Segarcea ; Olt : Gostavățu, Ianca, Radomirești, Rusănești ; Teleorman : Bogdana, Ciuperceni, Crîngu, Plosca, Scioștea), fapt care stabilește o arie de răspîndire mult mai vastă și demonstrează faptul că acest cuvînt este încă frecvent și astăzi în graiurile populare din Oltenia și vestul Munteniei.

Izolată, cuvîntul a fost înregistrat în două localități din Moldova, Slobozia—Ciurea—Iași (*ăuă*) și Trușești—Botoșani (*aiă*), unde denumește o varietate de struguri cu boabele dese, mărunte, cu miezul dulce și aromat, de culoare albă.

Din aceste date ar rezulta că : 1. termenul din textele vechi sudice putea avea o bază dialectală și în graiurile de aici, cum s-a mai spus ; 2. este un exemplu tipic de arhaism lexical ; înainte de a „muri“, cuvîntul cunoaște modificări semantice, din cauza concurenței altor sinonime ; 3. a rămas în anumite sintagme : *strugure de auă* ; 4. corpul fonetic redus, alături de concurența sinonimică, a determinat dispariția lui ; 5. istoria acestui cuvînt seamănă cu cea a altor elemente latine pe cale de dispariție, cum ar fi *vintr* (< lat. *venter, -ris*), *păraț* = împărățuș (< lat. *palatum*) etc.

LĂURUSCĂ s.f., adj. (< lat. *labrūsca* „wilde Rebe“ = viață sălbatică, păstrat cu acest sens, în afară de română, în dial. tosc. : *abrostolo, abrosco, abrostine*, logudorez : *agrusta*, în sp. și pg. : *labrusca* ; vezi REW³ 4814. Derivatul veigl. *abastrein* a căpătat sensul „eine Art Traube“ = un soi de strugure (ca și *uva*). O evoluție semantică asemănătoare întîlnim și în cazul reprezentantului rom. *lăuruscă* care, mai mult chiar, a căpătat și sensul „aguridă“) denumește, în general, viața sălbatică, cu boabele mici, de culoare neagră și este răspîndit cu acest sens primar pe întreg teritoriul dacoromân, sub diverse variante fonetice.

1. S.f.

1.1. Variante cu *l* (etimologic) : *laoruscă* (jud. Vaslui ; H VI 152^r, BD 182), *lauruscă* (Moldova ; ORG. LUM. XXXII 173, CALINDARIU 1859 17, H XV 143^v, PVS 86, BBH 130, BD 181), *lăuruscă* (general ; BF 208, H XIII 50^v, XIV 435^v, P1 217, CDDE, DA, GLB 113, PP 339, PVS 86, CIORANESCU, BD 182, GO 12, CC 89, DL), *lăoruscă* (Banat ; CDDE, DA), *leoruscă* (Banat ; CGr. I, PVS 86, LEXIC REG. 236, BD 181), *leuruscă* (Banat ; H XVIII 301^v, CGr. I, CDDE, DA, PVS 86, BD 181), *louruscă* (Caraș-Severin ; PVS 86).

1.1.1. Forme refăcute sub influența derivatelor în *-ușcă* (cf. și CDDE, DA), dar și, probabil, de la pluralul *lăuruste* etc. (cf. și DA), deși acesta este puțin uzitat : *lauruscă* (Moldova, Oltenia ; CN 567, PF, PVS 86, BD 182), *lăuruscă* (Muntenia ; REW³ 4814, CN 1062, DAME, T. 184, DAMÉ, T₂ 36, CDDE, DA, CO, GLB 113, DG 207, BD 182), *leoruscă* (Banat, Humedoara ; CDDE, BD 181), *leuruscă* (Transilvania, Banat, Mehedinți ; CDDE, DA, PVS 86, BD 182) *louruscă* (Naidăș—Caraș—Severin ; BD 181).

1.2. Variante cu *r*, datorate asimilației (*l-r > r-r* ; cf. CDDE) și, prin etimologie populară, prin apropierea de *rouă* (cf. DA) și eventual de adj. *rău* : *răuruscă* (Moldova, Transilvania :

BF 208, H. VIII, 187^r, PI 217, GLB 113, CDDE, DA, PVS 86, BD 181, CC 89, DLR), *reurîscă* (Iași; H VIII, 152^r), *rouarîscă* (Bistrița-Năsăud; PF, PVS 86, BD 181), *rourîscă* (Moldova; H XV 142^r, DA, GLB 113).

1.2.1. Forme refăcute sub influența derivatelor în *-ușcă*, de la pluralul *răuruște* etc. și, prin etimologie populară, prin apropierea de *rouă* (cf. PUȘCARIU, L.R. II 349, DA, CIORANESCU): *răurîscă* (Moldova; CN 972, CDDE, DA, PVS 86, BD 181, DLR), *raurîscă* (Huedin-Cluj; PVS 86), *riurîscă* (Cluj; BF, BD 181), *rourîscă* (Transilvania; REW³ 4814, CDDE, CIORANESCU, PUȘCARIU, L.R. II 349, BD 181).

1.3. Variante formate prin metateză: *lărîscă* (< *lăurîscă*; Olt; CO), *lărăușcă* (< *lăurîscă*, cf. PUȘCARIU, L.R. II 150; Transilvania; CO), *rărîscă* (< *răurîscă*; Ianca-Olt; CO), *rărăușcă* (< *răurîscă*; Ianca-Olt; BD 182), *rălăușcă* (< *răurîscă*; Olt; CO).

1.4. Forme sincopate: *larîscă* (Hunedoara; PVS 86, BD 181, PF), *rarîscă* (Cricău-Alba; PF, BD 181), *rălăușcă* (Gîrbău-Cluj; BD 182).

1.5. Alte forme: *laurîsă* (Vaslui; H VI 15-), *raurîsă* (Epureni-Vaslui).

2. Adj.: *strugure de lăurîscă* (Transilvania), *struguri de lăurîscă* (Muntenia, Transilvania; H XIII 495^v), *struguri dde raurîscă* (Vaslui, Liești-Galați; H III 13^v), *poamă raurîscă* (Tulcea, Vaslui; H XIV 463^r), *poamă lăurîscă* (Moldova), *poamă lăurîstă* (Galați; H III 260^v), *poamă răurîscă* (Moldova), *struguri cu poama rourîscă* (Iași; H XVI 320^v).

3. Relativ recent, forma de bază și unele variante fonetice au căpătat și alte sensuri
3.1. *Leorîscă* (Banat), *leurîscă* (Banat) și *lăurîscă* (Moldova) „aguridă“.

3.2. *Laurîscă* (Botoșani), *lăurîscă* (Botoșani) și *răurîscă* (Iași, Botoșani, Hlăpești-Neamț) „varietate de struguri timpurii, cu boabele mărunte, rotunde, de culoare albă sau neagră“.

Ca și *auă*, *lăurîscă* este un cuvînt tot mai rar folosit, un arhaism pe cale de dispariție dovadă, mulțimea variantelor și modificările semantice cauzate de concurența altor termeni și sintagme (*vie*, *viță sălbatică*) sau de întrebuințarea din ce în ce mai rară a obiectului pe care-l denumește.

POAMĂ s.f. (< lat. *poma*, pl. subst. neutru *pōmum*, trecut la decl. I sg.f., „Baumfrucht“ = fruct al unui pom. În alte limbi romanice a căpătat sensul „măr“: sicilian., calabr. *pomu*, engad. *pom*, fr. *poime*, pg. *poma*; cf. REW³ 6645. Sensul general a fost preluat din cuvîntul *fructus*) „rodul comestibil al arborilor fructiferi“; p. gener. „fruct al oricărei plante“. Sensul specializat „strugure“, „rodul viței de vie“, s-a răspîndit în Moldova și în regiunile limitrofe: nordul Dobrogei, nord-estul Transilvaniei.

Atestat în monumente vechi de limbă (*Noul testament*, 314; BIBLIA, 105¹/22), cuvîntul se pare că a circulat inițial urmat de determinări sau în sintagme care ajutau la diferențierea sensului de „rod al oricărui pom“, de acela de „rod al viței de vie“: *poamă de vie* (MN 136, ALRM, sn, I, h. 152, DLR; vezi și formele întîlnite frecvent astăzi în Moldova și Bucovina), *poamă din vie* (AMIRAS, LET. III 112/8, ALRM sn, I, h. 152, DLR), *poamă de struguri*, unde *strugure* = „ciorchine“ (de vie) (PST 4, ALRM sn, I, h. 152/728, DLR; vezi și formele întîlnite astăzi în Moldova și Bucovina).

Alteori, tot în sintagme, *poamă* devine determinant, fiind precedat de *strugure* „ciorchine“: un *strugur de poamă* (BIBLIA, 105¹/22; vezi și atestările de astăzi din Moldova și Bucovina).

Treptat, concomitent cu sintagmele și formațiile urmate de determinările semanlete, cuvîntul *poamă* începe să fie întrebuințat independent, să denumească singur „rodul viței de vie“ și să ajungă sinonimul mai des întrebuințatului *strugure* din celelalte provincii (vezi *poamă* în: *Noul testament* 314, DI 60, LM 90, FDA II 32, DD 228, HV 90, BLB, DAMÉ, T., SP, PCi 29, PI 217, PST 4, CCP 137, CO 15, BD 182 etc.).

Mult mai tîrziu, cînd încep să se facă diferențieri între soiurile de struguri, s.f. *poamă* este urmat de determinări care indică varietatea: *poamă albă*, *poamă busuiocă*, *poamă fetească*, *poamă grasă*, *poamă neagră*, *poamă păsărească*, *poamă seină*, *poamă tămîioasă*, *poamă verde*, *poamă vulpe* etc.

Cît privește unul dintre sensurile date de DLR, pe baza a două citate, (v. și DEX), anume „viță de vie“, acesta este inexact, pentru că *strugur(e)* (*de poamă*) înseamnă „ciorchine“ (de poamă), „ciorchinele rodului viței de vie“ (v. această formație citată adesea în H I—XV III și folosită frecvent astăzi în Moldova și Bucovina). Nicăieri (și cu atît mai mult în Mold ova) și niciodată, *poamă* nu a numit viața de vie. Autorii DLR comit această eroare, poate, și datorită aptului că citatul din BIBLIE, dat ca exemplu, este incomplet, ei eliminînd utilul cuvînt pentru a justifica, se pare, cît de cît, sensul propus. Iată citatul complet: *și au tăiat de acolo vița și un strugur de poamă du pe dînsa* (BIBLIA, 1688, *Numerete*, cap. 13, vers. 24).

BIBLIOGRAFIE¹

- BBH = D. Bernaz, C. Hogăș, A. Billeau, *Tratat de viticultură*, I, Huși, 1937.
- BD = Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, București, 1968.
- BF = D. Brandza, *Prodromul florei române sau enumerățiunea plantelor pînă astăzi cunoscute în Moldova și Valachia*, București, 1879—1883.
- BLB = D. Brandza, *Limba botanică a țărânului român*, în „Columna lui Traian“, noua serie, III, 1882, nr. 1, 2, 3, 4—5, 7—9.
- CALINDARIU = „Calindariu pentru poporul-român“, Brașov, 1858, 1859.
- CC = Gh. Ungureanu, Gh. Anghel, Const. Botez, *Cronica Cotnarilor*, București, 1971.
- CCP = Gh. Cardaș, *Cințeece poporane moldovenești*, Arad, 1926.
- CGr, I—II = Lucian Costin, *Graiul bănățean*, I, Timișoara, 1926; II, Turuu-Severin, 1934.
- CIORANESCU = Alejandro Cioranescu, *Diccionario etimológico rumdno*, fasc. I—VI, Biblioteca filológica, Universidad de la Laguna, 1958—1961.
- CN = G. Crăiniceanu, *Nomenclatura româno-latină din istoria naturală*, II, *Nomenclatura botanică*, în „Convorbiri literare“, an. XXII, 1889—1890, nr. 4, 6, 7, 10, 11, 12.
- CO = I. A. Candrea, *Graiul din Țara Oașului*, București, 1907.
- D = Nic. Densușianu, *Răspunsuri la Cestionariu despre tradițiunile istorice și antichitățile țărilor locuite de români*, partea I, București, 1893, ms. nr. 4545—4554, 4557.
- DD = V. Drăghici, *Doctorul și iconomul casnic sau Rețeti pentru tot soiul de boli omenești*, Iași, 1858.
- DG = Constantin C. Diculescu, *Die Gepiden*, I. Leipzig, 1922.
- DI = Manuil Drăghici, *Iconomia rurală și dumesnică, sau învățătură pentru lucrarea pămîntului și îmbunătățirea gospodăriei de cîmp și de casă*, Iași, 1834.
- FDA II = Leon Filipescu, *Dascălul agronomiei sau mînducătorul practic în toate ramurile economiei*, partea a II-a, Iași, 1844.
- GHEȚIE, *Începuturile* = Ion Gheție, *Începuturile scrisului în limba română*, București, 1974.
- GLB = Artur Gorovei și M. Lupescu, *Botanica poporului român*, Folticeni, 1915.
- GO = Constantin C. Giurescu, *Istoria podgoriei Odobeștilor*, București, 1969.
- HV = B. P. Hasdeu, *Originea viticulturii la români*, în „Columna lui Traian“, an. V, 1874, nr. 4, p. 89—95.
- IVĂNESCU, *Elemente* = G. Ivănescu, *Elemente maramureșene în limba tipăriturilor lui Coresi*, în „Studii și cercetări științifice“, Iași, an. X, nr. 1—2, p. 19—31.
- LM = D. Litinski, *Manual de agronomie practică pentru Moldova*, Iași, 1835.
- MN = S. Fl. Marian, *Năsterea la români*, București, 1892.
- ORG. LUM. = „Organul luminarei“, 1847, nr. XXX—XXXV.
- PAPAHAGI, *Dicționar* = Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân general și etimologic*, ediția a II-a, București, 1974.
- PCI = Tudor Pamfile, *Cimiliturile românilor*, București, 1908.
- PF. = I. Prodan, *Flora*, ediția a II-a, Cluj, 1939.
- PI = Tudor Pamfile, *Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de astăzi. Contribuții de artă și tehnică populară*, București, 1910.
- PP = Zach. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român. Vocabular botanic cuprinzînd numirile române, franceze, germane și științifice*, ediția a II-a, București, 1929.
- PST = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Sărbătorile de toamnă și postul crăciunului*, București—Leipzig—Viena, 1914.
- PVS = Emil Pop, *Vitis Silvestris Gmel în România*, în „Buletinul Grădinii botanice și al Muzeului botanic de la Universitatea din Cluj“, vol. XI, nr. 3—4, p. 78—93.
- SP = Ion al lui G. Sbiera, *Povești populare românești*, Cernăuți, 1886.

¹ Bibliografia cuprinde numai lucrări care nu figurează sau au alte sigle în DLR.

FRECVENȚA VERBELOR PE CONJUGĂRI ÎN UNELE TEXTE ROMÂNEȘTI

DB

C. DIMITRIU

§1. Preocupându-ne de limba din *Codicele popii Bratul* în comparație cu alte texte românești¹, ni s-a părut util să prezentăm și frecvența² celor patru conjugări tradiționale³ în unele din textele vechi și moderne cercetate (este vorba de CPB = *Codicele popii Bratul*; CV = *Codicele Voronețean*; CT = *Tetraevanghelul* lui Coresi; SB = *Ballagul* lui M. Sadoveanu).

În lucrarea de față pornim de la faptul că, deși limba română conservă foarte bine cele patru conjugări din limba latină (vezi articolul citat în nota 3), totuși repartizarea⁴ verbelor românești în conjugări este specifică limbii române, fiind diferită de aceea din limba latină. Că așa stau lucrurile rezultă din compararea repartizării pe conjugări a tuturor verbelor românești și latinești inserate în dicționarele uzuale ale acestor limbi. Pentru limba latină, am numărat toate verbele inserate în *Dicționarul latin-român*, publicat în 1962 de un colectiv condus de Rodica Ocheșeanu, iar pentru limba română am apelat la datele oferite de Alf Lombard în *Le verb roumain* (Lund, 1954—1955, p. 117)⁴. Cele 5147 de verbe latinești din dicționarul citat și cele 5905 verbe românești luate în discuție de Alf Lombard se repartizează în conjugări în felul următor:

¹ Vezi articolele pe care le indicăm în *Frecvența timpurilor în unele texte românești* AUL, XXVIII, 1981, p. 55, nota 2. În lucrările menționate ne-am preocupat în special de locul pe care-l ocupă *Codicele popii Bratul* în raport cu alte texte din epoca veche a limbii române. Pentru a avea un termen de comparație din epoca modernă, ne-am oprit la o operă unde apar, moderat, toate categoriile de elemente lexicale existente în limba română (neologice, populare, regionale etc.). Având în vedere această selecție a textelor, concluziile ce rezultă din cercetarea întreprinsă de noi vizează prin excelență textele cercetate.

² Problema frecvenței conjugărilor a stat mereu în atenția specialiștilor, iar recent Arthur Beyrer a publicat un articol (*Poziția conjugării a II-a și a III-a în limba română*, SCL, XXVI, 1975, nr. 1, p. 13—26) în care, reinterpretează date în general cunoscute (vezi *art. cit.*, p. 13 sqq), susține — împotriva opiniei curente — că conjugările a II-a și a III-a „și păstrează viabilitatea actualmente tot atât de bine ca și în perioadele de dezvoltare din trecut“ (*art. cit.*, p. 26). Gr. Brâncuș, în *Productivitatea conjugărilor în româna actuală* (SCL, XXVII, 1976, nr. 5, p. 485—491), cercetând totalitatea verbelor din ultima lucrare lexicografică românească completă, *Dicționarul explicativ al limbii române* (București, 1975), găsește că „singurul tip verbal productiv în româna de astăzi este cel caracterizat prin sufixul -a la infinitiv“ (*art. cit.*, p. 491). Pentru statistici pe baza unor dicționare românești mai vechi (cum ar fi *Dicționarul limbii române literare contemporane*, *Dicționarul limbii române moderne*), vezi Maria Iliescu, *La productivité de la IV e conjugaison dans les langues romanes*, în „Requiel d'études romanes“, București, 1959; Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române*, București, 1968, p. 189 sqq.

³ Pentru punctul nostru de vedere în această privință, vezi *Observații în legătură cu clasificarea verbelor românești în conjugări*, LR, XVII, 1968, nr. 4, p. 291—301.

⁴ Precizăm că datele oferite de Alf Lombard pe baza unor lucrări lexicografice mai vechi (H. Tiklin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, București, 1903—1924; *Dicționarul limbii române* publicat de Academia Română cu începere din 1913; *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească“*, elaborat de I. - A. Candrea, București, 1931) diferă de acelea oferite de Gr. Brâncuș pe baza *Dicționarului explicativ al limbii române* (la Gr. Brâncuș conjugarea I are 3 284 de verbe, adică 56,75%, conjugarea a II-a 51 de verbe, adică 0,54%, conjugarea a III-a 260 de verbe, adică 4,47%, iar conjugarea a IV-a 2 212 verbe, adică 38,24%). În articolul de față ne-am